

УДК 37.013.78 + 316.454.3

ІДЕЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЇ (ПОВЕДІНКИ) В ТЕОРЕТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЯХ М.ВЕБЕРА, Т.ПАРСОНСА, Р.МЕРТОНА

Лякішева А.В.

Висвітлюються погляди на сутність соціальної дії (соціальної поведінки) представників різних наукових шкіл соціологічного знання: розуміючої соціології (М.Вебер), структурного функціоналізму (Т.Парсонс, Р.Мертон). Охарактеризовано особливості позиції кожного із зазначених дослідників щодо взаємодії і взаємовпливу в системі “особистість – суспільство”.

Ключові слова: дійова особа, соціальна дія, соціальна поведінка, цінності, соціальні норми, суспільство.

Освещаются взгляды на сущность социального действия (социального поведения) представителей различных научных школ социологического знания: понимающей социологии (М.Вебер), структурного функционализма (Т.Парсонс, Р.Мертон). Охарактеризованы особенности позиции каждого из упомянутых исследователей относительно взаимодействия и взаимовлияния в системе “личность – общество”.

Ключевые слова: активная личность, социальное действие, социальное поведение, ценности, социальные нормы, общество.

The author of the article elucidates the views on social action in different schools of sociology – interpretative sociology (M.Weber), structural functionalism (T.Parsons, R.Merton), and describes the peculiarities of each of the abovementioned scientists’ understanding of interaction and reciprocal influence in the system “personality – society”.

Key words: agent, social action, social behavior, values, social norms, society.

Постановка проблеми. Проблеми функціонування суспільства, особливості його впливу на життєдіяльність і поведінку людей та зворотний вплив цих чинників на характер розвитку суспільства привертати і привертають увагу дослідників різних галузей наукового знання. Адже від дотримання чи порушення соціальної поведінки, здійснення її на засадах інституційованих у суспільстві соціальних норм чи надання переваги їх асоціальним типам залежить не тільки успішність соціального становлення окремого індивіда, його соціальної взаємодії з іншими людьми, а й ефективність розвитку всього суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку питань, пов'язаних із визначенням сутності соціальної поведінки, особливостями її прояву, зробили представники різних зарубіжних течій: соціологізму (Е.Дюркгейм), розуміючої соціології (М.Вебер), теорії соціальної структурації (Е.Гідденс), прагматизму (В.Джеймс, Дж.Дьюї), біхевіоризму (Дж.Уотсон), символічного інтеракціонізму (Дж.Мід), функціоналізму (Т.Парсонс, Р.Мертон), теорії соціального конфлікту (О.Дарендорф, Л.Козер) тощо.

Мета статті – розкрити погляди на сутність соціальної поведінки (соціальної дії), що набули поширення в зарубіжній науковій думці, на прикладі теорій М.Вебера, Т.Парсонса, Р.Мертон.

Виклад основного матеріалу. М.Вебер – один із найвидатніших представників німецької соціологічної думки поч. ХХ ст., який намагався виявити суб'єктивний зміст, що його люди надають своїм вчинкам, коли “діють разом”. Тобто він акцентував на вивчення соціальної поведінки, під якою розумів такі дії людей, які вони свідомо співвідносять з поведінкою інших [2].

Визнаючи існування великої кількості типів соціальної діяльності, найпростішим з них М.Вебер вважав елементарну спільну дію. Наводячи як приклад зіткнення двох велосипедистів, німецький соціолог відзначав, що це зіткнення не можна назвати спільно орієнтованими діями, але “попередні спроби запобігти цьому інциденту, так само, як і можливу “сутичку” їх або спробу дійти мирної “згоди”, ми вже відносимо до дій вищезгаданого типу” [2, с. 509]. Соціальними діями він називав такі дії, які свідомо орієнтовані на певні “сподівання” і ґрунтуються на певних, наперед зумовлених

засадах, що є “раціонально визначеними”. Ці дії відповідають встановленому порядку або, навпаки, суперечать йому, хоча й зважають на його існування.

Для кращого окреслення сутності свого розуміння соціальної взаємодії М.Вебер зводить її до певних умовних схем типу “мета дії – способи її досягнення” – раціоналізує. Проте попереджає, що раціональна соціальна дія не вичерпує всієї багатоманітності форм людського спілкування і поведінки, оскільки велику роль тут відіграють традиції, емоції та інші нераціональні моменти. Така раціоналізація розглядалася ним як своєрідний “ідеальний тип”, за допомогою якого він прагнув чітко розмежувати пізнання соціальних явищ і ціннісний підхід до них, доводячи, що “каузальний аналіз і вибір між цінностями є речами хоча й взаємопов’язаними, однак принципово різними” [7, с. 26].

М.Вебер стверджував, що індивідуальні дії структурно та інституційно формують соціальну реальність, тобто вони є не “пасивними елементами”, а необхідною умовою її функціонування. Будь-яка дія людини набуває соціального характеру, коли в її основу покладаються суб’єктивна мотивація індивіда, його орієнтація на інших, вибір способу взаємодії з навколишньою дійсністю, які зумовлюються наявною у нього системою цінностей [2, с. 314].

Ґрунтуючись на таких ідеях, німецький соціолог виокремлював відповідно конструкції ідеально-типових моделей реальної поведінки людей:

- цілераціональну (в її основу покладаються очікування певної поведінки предметів зовнішнього світу та інших людей, свідомий вибір та розрахунок; критерієм раціональності є успіх);
- ціннісно-раціональну (базується на переконаннях людини, усвідомленні нею свого обов’язку);
- афективну (реакція на незначні обставини, що виявляється через актуальні почуття);
- традиційну (система автоматичних реакцій на звичайні подразники, звички) [2, с. 318].

В оптимальному варіанті, на переконання М.Вебера, людина для успішної соціальної взаємодії має володіти всіма наведеними типами поведінки, кожний з яких вона свідомо чи спонтанно (але відповідно до конкретних умов) обирає у процесі взаємодії з іншими.

Отже, в концепції М.Вебера соціальна поведінка поставала як деяка відносно узгоджена і послідовна сукупність учинків особистості. У кожній конкретній ситуації ця сукупність зумовлює певну лінію або стереотип поведінки. Особистість як соціальна істота може мати декілька типів поведінки. До того ж поведінка однієї й тієї самої особи в різних соціальних умовах є різною.

До розгляду проблеми “людська дія – соціальний порядок” звертався Т.Парсонс, убачаючи можливість розв’язання цієї проблеми в інтеграції тих уявлень, які вже набули поширення в науковій думці, але розглядалися зазвичай як взаємовиключні. Насамперед це утилітаризм – концепція, згідно з якою суспільство складається з індивідів, кожен з яких прагне власної вигоди, тому діє раціонально з розрахунку на отримання цієї вигоди. На таких засадах вибудована модель так званої

економічної людини (*Homo oeconomicus*) у класичній економічній теорії. Концепції позитивізму звертають увагу передусім на каузальні зв’язки, завдяки яким детермінується людська діяльність, тобто на залежність дійової особи від ситуації, середовища, зовнішніх умов. І, нарешті, ідеалізм, який розглядає людську діяльність з погляду її ціннісно-нормативної регуляції, наголошуючи на орієнтованості дій на певну цінність або норму [3, с.185].

Ці три підходи до розгляду природи людської діяльності (поведінки) Т.Парсонс прагне інтегрувати в понятті “волюнтарного порядку”, тобто порядку, який є наслідком взаємодії індивідів, наділених розумом, волею та емоціями. Інакше кажучи, Т.Парсонс “розглядає волюнтаризм як суб’єктивний процес ухвалення рішень дійовими особами, вважаючи, що такі рішення до певної мери ухвалюють під тиском, з одного боку, ситуації, а з іншого – співвідносяться з певними нормативними вимогами” [4, с. 5].

Найбільш повно такі ідеї Т.Парсонс виклав у своїй праці “Структура соціальної дії”, яку можна вважати розгорнутою теорією “волюнтарного порядку” суспільного життя, тобто порядку, який складається внаслідок людської взаємодії. У своїх поглядах американський соціолог базується на критичному переосмисленні концепції соціальної дії, запропонованих М.Вебером, Е.Дюркгеймом, В.Парето, А.Маршалла, прагнучи віднайти певну елементарну одиницю, яка покладена в основу всіх інших форм взаємодії, в основу суспільства, взятого як система взаємодії між людьми [6, с. 131].

Елементарна соціальна дія у визначенні Т.Парсонса становить доволі складне поєднання різнопорядкових елементів: ситуації, в якій розгортається дія; дійової особи, котра домагається певної мети; нормативних меж, засобів, за допомогою яких дійова особа сподівається здійснити свої наміри. Цю структуру соціолог намагався зобразити зсередини, з позиції самої дійової особи.

Дійова особа (згідно з назвою Т.Парсонса, “актор”) – це окремий індивід, узятий в особистісному плані як свідомо діюча особа, або “Я”. Це той рівень індивідуальності, який З.Фройд позначав як “Его”. У цьому плані організм, тіло дійової особи не можна вважати ідентичним її “Я”, оскільки воно належить швидше до ситуації дії, адже певні тілесні якості постають умовами і засобами дії, чимось незалежним від дійової особи.

Натомість мета, стверджував Т.Парсонс, визначається насамперед самим актором як свідомою особою і не залежить від ситуації. Це певний майбутній стан речей, бажаний для дійової особи, який не може настати сам собою, без її дій.

Ситуацією дії Т.Парсонс називає як незалежні від дійової особи зовнішні умови, так і те в цих умовах, що “актор” здатний контролювати й використовувати як засоби для досягнення мети.

Умови дії – це не вся різноманітність навколишнього світу, а лише те в ньому, про що людина має уявлення у зв’язку зі своїми діями, те, на що вона має зважати.

Останнім, згідно з переліком Т.Парсонса, чинником елементарної дії є її нормативна орієнтація – “бажаний зразок” дії. Норма, як і ситуація, виступає

тим, що так чи інакше обмежує вибір засобів, однак це обмеження не зовнішнє, а внутрішнє. Зміст норми втілює в собі певні суспільні вимоги, які трансформовані в індивідуальну свідомість.

Вибудовуючи таку структуру елементарної дії, Т.Парсонс доходить висновку про відсутність у ній такого важливого чинника, як інші дійові особи. Це змусило його звернутися до аналізу змісту цієї дії у співвідношенні вчинків однієї дійової особи з вчинками інших дійових осіб; кожна із сторін, що взаємодіють, розглядається як суб'єкт або як об'єкт дії. Це стало передумовою появи у парсонівській схемі поняття "іншого" (Alter-Ego), який визнавався одним із чинників ситуації дії. У такому плані елементарна дія постає в системному контексті, тобто у співвідношенні з діями інших. При цьому визнавалося, що дійовою особою може бути не лише окрема особистість (рівень особистісної системи), а й колектив (рівень соціальної системи).

Особистість як система, на думку Т.Парсонса, становить певну систему норм поведінки в суспільстві, яку індивід засвоює в процесі навчання і виховання відповідно до своїх індивідуальних здібностей. Навчання і виховання здійснюються в межах тієї чи іншої системи культурних норм і цінностей. Оскільки ж кожний індивід є неповторним, культура засвоюється і відтворюється ними по-різному. Тому, стверджує Т.Парсонс, "дуже важливо розглядати систему особистості як таку, яка не зводиться ані до організму, ані до культури. Те, чому навчаються, не є ані "структурою організму" у звичайному розумінні цього слова, ані властивістю культурної системи. Особистість утворює аналітично незалежну систем дій" [6, с. 166].

Особистісний рівень дій – це також система певних мотиваційних орієнтацій поведінки, в яких Т.Парсонс пропонує виокремлювати так звану катехитичну орієнтацію (ставлення до об'єктів з погляду їхньої значущості для задоволення потреб), когнітивну (визначення окремих аспектів ситуації з погляду інтересів дійової особи) та оцінювальну орієнтацію (вибір між альтернативними об'єктами ситуації). Вибір між альтернативними, у свою чергу, може здійснюватися з погляду простого "поліпшення балансу задоволення – незадоволення", а може здійснюватися з погляду оцінювання самих стандартів вибору як таких, що відповідають/не відповідають певним суспільним і культурним цінностям. "Усі цінності, – зауважує Т.Парсонс, – містять те, що можна назвати соціальним значенням. Оскільки вони є швидше культурними, ніж особистісними характеристиками, остільки вони вважаються загальноприйнятими. Навіть коли в окремих індивідів вони все таки несуть на собі відбиток загальноприйнятої культурної традиції, їхня своєрідність полягає в тому, що вони виступають відхиленнями від неї" [8, с. 17].

Важливу роль у теорії Т.Парсонса відіграє також поняття типових, або модельних, змінних. Мотивації, рольові сподівання й ціннісні орієнтації соціолог розглядає як певні змінні величини, зміст яких варіює між двома протилежними полюсами. Кожен вчинок дійової особи в цьому випадку розглядається як вибір позиції у певному просторі між альтернативними можливостями.

Типовими, або модельними, змінними (pattern variables) Т.Парсонс називає такі альтернативні пари: 1) афективність – афективна нейтральність; 2) орієнтація на себе – орієнтація на групу; 3) універсальність – партикуляризм; 4) припис – досягнення; 5) специфічність – дифузність. Кожна дія є такою, що більше тягнє до однієї з перелічених пар, а всі разом вони відображають складну й суперечливу єдність особистого і суспільного. Людина не може існувати, повністю загальмувавши свої емоційні реакції на інших людей і навколишній світ загалом. Водночас відсутність контролю над емоціями створює значні труднощі для взаємного узгодження дій. Тому нормальним емоційним фоном буде певна усереднена величина, тоді як афективна поведінка, з одного боку, і суто раціональна, позбавлена емоційного моменту, з іншого, можуть розглядатися як певні граничні випадки. Як і будь-яка інша змінна, ефективність може бути ранговою відповідно до певної шкали, що дає змогу операціоналізувати це поняття для проведення емпіричних досліджень [8, с. 87].

Інша пара змінних – "орієнтація на себе – орієнтація на групу" – фіксує суперечність між індивідуальним і колективним інтересами. Усі можливі типи поведінки, орієнтовані на індивідуалістичні чи колективістські цінності, також можна зобразити у вигляді певної рангової шкали, крайні значення якої відповідатимуть тій чи іншій цінності у "чистому" вигляді.

Кожна з альтернативних пар, за словами Т.Парсонса, розрахована на інтерпретацію в особистому чи соціальному вимірах, тому їх застосування дає можливість аналізувати соціальну дію у багатьох аспектах: які з погляду інституціоналізації дії, так і з погляду соціалізації особистості [8, с. 89].

Т.Парсонс виступає, як уже відзначалося вище, прихильником поглядів, згідно з якими наслідком соціальної взаємодії має бути певна рівновага між соціальним та індивідуальним.

Обґрунтовуючи основні ідеї своєї функціоналістської концепції, соціолог наголошує на тому, що вона претендує на те, щоб пояснювати найбільш загальні механізми функціонування соціальної системи як цілого та окремих її підсистем, але не претендує на пояснення того чи іншого конкретного суспільства з його специфікою, суперечностями, неповторними ознаками. До того ж основну увагу Т.Парсонс зосереджує на вивченні умов нормального функціонування суспільства, а не на його "патології". У цьому контексті актуалізується важливість доповнень і коректив, які вніс у функціоналізм Р.Мертон.

У найбільш загальному вигляді зміст мертонівської теорії аномії (суспільного розладу, дисфункції) полягає у визнанні в соціальній структурі двох можливих множин елементів, завдяки яким підтримується стабільність суспільного життя. З одного боку, це задані культурою цілі, наміри та інтереси людей, які легітимовані суспільно (тобто вважаються законними з погляду всього суспільства чи принаймні з погляду окремих його верст). Ці наміри та інтереси завжди більш-менш жорстко пов'язані між собою і створюють певну ієрархічну систему. Так само ієрархізовані відповідні їм цінності [5, с. 299].

Іншу множину елементів соціальної структури складають нормативні засоби контролю, за допомогою яких суспільство регулює способи досягнення життєво важливих цілей. Це те, що Т.Парсонс називав “нормативними межами соціальної дії”, за допомогою яких дозволене в суспільстві відрізняється від недозволеного. Наявність норм або соціального контролю обмежує вибір засобів досягнення цілей. Адаже, як відзначає Р.Мертон, згадані вище дві множини елементів “не перебувають у незмінних відносинах одна з одною. Культурне акцентування певних цілей може змінюватися незалежно від рівня акцентування інституціоналізованих засобів. Цінність певних цілей може надто завищуватися, тоді як про інституційний припис засобів їх досягнення починають піклуватися зовсім так, як треба” [5, с. 299]. Як наслідок, у суспільстві поширюються зразки поведінки, яка, висувачи мету, не завжди зважає на засоби її досягнення. Такі суспільства Р.Мертон називає суспільствами зі слабо інтегрованою культурою; їм властива тенденція до постійних змін і новацій.

Протилежний випадок – суспільства з жорстко інтегрованою культурою, де “надто сильна схильність до інституційно приписаної поведінки перетворюється на предмет ритуалу” [5, с. 300]. Це зазвичай стабільні структури, які позначені певною одноманітністю організації і поганим пристосуванням до нових умов. Людська поведінка тут позначена страхом перед новим – неофобією.

Між цими двома межовими полюсами нормативної шкали, згідно з позицією Р.Мертон, розташована множина “нормальних” суспільства, де культурна інтегрованість і стабільність поєднуються з відкритістю до змін. “Пропоновані” культурою цілі людської поведінки та інституційно закріплені зразки засобів їх досягнення перебувають у даному випадку в певній рівновазі. Остання досягається завдяки стимулюванню суспільною структурою поведінки, яка не суперечить “зразковим засобам”. Щоправда, стимулювання відбувається не завжди, а час від часу і вибірково. Однак суб’єкти дії зазвичай схильні надавати більшої ваги меті, а не засобам, оскільки ця мета закріплена в культурі, є культурною цінністю, котра здатна стимулювати поведінку. Отже, ця поведінка розгортається водночас у двох різних системах координат, відповідно до двох різних програм, які Р.Мертон умовно називає культурною і соціонормативною. А це вже створює підставу для визначення відхилень у поведінці в бік тієї чи іншої програми. “Моя головна гіпотеза, – писав американський соціолог, – саме в тому й полягає, що девіантна поведінка, з соціологічного погляду, може розглядатися як симптом неузгодженості між культурно прописаними прагненнями і соціально структурованими засобами їх реалізації” [5, с. 301].

Американський дослідник наголошує на можливості “сильного спотворення” способів поведінки внаслідок того, що зразки правильної поведінки не знаходять емоційної підтримки з боку культури. У цьому разі індивідам не залишається нічого іншого, як керуватися лише міркуваннями технічної доцільності й обирати, який з доступних їм способів поведінки буде найбільш ефективним для

досягнення тієї чи іншої із запропонованих культурою цілей. Саме таким технічно найбільш ефективним засобам і буде надаватися тепер перевага, тоді як інституційні приписи відкладаються вбік. Ослаблення інституційного регулювання поведінки веде до соціальної нестабільності і розвитку того, що Р.Мертон називає аномією. Основні джерела аномії він бачить насамперед у посиленні тиску на індивіда певного роду соціальних фактів – прийнятих даним суспільством культурних цінностей, під впливом яких в індивіда немовби мимовільно формуються певні завищені домагання. Інакше кажучи, соціальна структура формує певну систему таких вимог до індивідуальної поведінки, в яких запропонована можливість деінституціалізації, нехтування нормативними межами. Однак при цьому, як стверджує Р.Мертон, важливе значення має та обставина, що індивіди реагують на такий тиск неоднозначно. Інакше кажучи, існує не один, а кілька типів адаптації особистості до вимог культурної системи, зумовлених відмінностями в самій особистості. У найбільш загальному значенні системи індивідуальних реакцій на зовнішній тиск поділяються на системи конформного і девіантного типів. Конформізм і девіантність, як підкреслює Р.Мертон, – це не типи особистостей, а системи рольової поведінки особистості в тій чи іншій ситуації.

Особливість мертонівського дослідження полягає в тому, що в ньому надається увага вивченню аномії насамперед на рівні економічної поведінки в широкому значенні цього слова, тобто поведінки, ціннісними детермінантами якої виступають виробництво, обмін, розподіл і споживання благ.

Про суспільство, на переконання американського соціолога, можна вести мову в тому випадку, коли має місце загальна орієнтація поведінки на певні культурні цінності. Без цього можна говорити лише про певні соціальні відносини, певну хаотичну взаємодію. Ситуація, коли культурні цінності як цілі людської діяльності збігаються з інституційними засобами, свідчить про стабільність суспільства, нормальне функціонування його систем. Невідповідність між цілями людської поведінки і вимогами соціальних інститутів свідчить про суспільну кризу, яка, у свою чергу, означає перехід до нової фази суспільного розвитку.

Висновки. Проведений нами аналіз наукових поглядів зарубіжних соціологів на сутність соціальної поведінки (соціальної дії) дає змогу зробити такі висновки.

У розумінні М.Вебера, “соціальна дія” – це дія людини (незалежно від того, має вона зовнішній чи внутрішній характер, передбачає невтручання чи терпляче прийняття), яка згідно з передбаченими нею чи кількома дієвими особами сенсами співвідноситься з діями інших людей чи орієнтована на них. Для набуття характеристики соціальної дія повинна мати, як мінімум, дві ознаки: по-перше, вона має бути раціональною, усвідомленою; по-друге, має бути орієнтована на поведінку інших людей. Соціальними не можна вважати поведінку чи вчинки індивіда, які орієнтовані на несоціальні, речові об’єкти. У цій концепції акцентується на індивіді й нівелюється розгляд суспільства як самостійної реальності.

У центрі концепції Т.Парсонса – феномен людської дії, під якою він розуміє внутрішню мотивовану, орієнтовану на зовнішню мету і таку, що підпорядковується нормативним регуляторам, соціальну поведінку. Кожна дія має свою внутрішню структуру, складається з низки елементів і разом з тим становить соціальну цілісність щодо зовнішнього соціального середовища. Елементарною формою, за допомогою якої дії людей вписуються в соціальну систему, Т.Парсонс вважав соціальні ролі. Кожна роль передбачає відповідність дій індивіда певним соціальним очікуванням, загальноприйнятим нормативним і ціннісним стереотипам. За допомогою соціальних ролей індивід інтегрується у структуру того чи іншого соціального інституту і всієї соціальної системи в цілому. У Т.Парсонса суспільство й особистість постають двома відносно самостійними елементами загальної системи.

На переконання Р.Мертон, всередині кожної соціальної групи наявні типові алгоритми поєднання

шкали бажаних цілей зі шкалою можливих (таких, що допускаються) засобів для їх досягнення. Члени групи зобов'язані здійснювати подібну кореляцію особисто для себе, в межах своєї морально-правової свідомості. Ці типові моделі кореляції носять нормативний характер. При цьому норми, які вважаються ефективними і доцільними в межах даної соціальної спільноти, можуть не збігатися з універсальними морально-правовими імперативами, виходити за їхні межі. Тому окремий індивід повинен здійснювати вибір адекватних засобів для досягнення своїх цілей або, враховуючи чинні нормативні обмеження, уникати їх. Згідно з концепцією Р.Мертон, між поведінкою особистості та ефективністю розвитку суспільства наявний тісний взаємозв'язок: усвідомлене дотримання індивідом суспільних норм забезпечує його успішне функціонування, порушення цих норм, заміна їх тими, що заперечуються суспільством, призводить останнє до стану аномії.

Література

1. Вебер М. Избранное. О некоторых категориях понимающей социологии / Макс Вебер ; отв. ред. и сост. Я. М. Вебер. – М. : Юрист, 1994. – 702 с. – (Лики культуры).
2. Вебер М. Избранное. Образ общества / Макс Вебер ; отв. ред. и сост. Я. М. Вебер. – М. : Юрист, 1994. – 702 с. – (Лики культуры).
3. Громов И. А. Западная теоретическая социология : монография / И. А. Громов, А. Ю. Мацкевич, В. А. Семенов. – М. : Ольга, 1996. – 286 с.
4. Ковалев А. Новая фаза борьбы вокруг идейного наследия Т.Парсонса / А. Ковалев // Буржуазная социология на исходе XX века. – М., 1986. – 365 с.
5. Мертон Р. Социальная структура и аномия // Социология преступности (современные буржуазные теории) / Р. Меротон. – М. : Прогресс, 1966. – С. 299–313.
6. Парсонс Т. О структуре социального действия / Т. Парсонс. – М. : Академический Проект, 2000. – 880 с.
7. Погорілий О. І. Соціологічна думка XX століття : навч. посіб. / О. І. Погорілий. – К. : Либідь, 1996. – 224 с.
8. Parsons T. The Social System / T. Parsons. – Glencor III, 1957. – 314 p.